

З присмаком металу на зубах...

Ліквідатор із Рівного — про зону відчуження

Чотири з половиною місяці у 1987 році працював на ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС рівнянин, батько трьох дітей Віктор Ольховик. Нині він очолює Український національний фонд допомоги інвалідам-чорнобильцям на Рівненщині. Про аварію Віктор Ольховик знав майже з перших днів. Будучи заступником голови профкому на Рівненському радіозаводі, організував надання допомоги першим переселенцям із Чорнобильської зони. Згодом відправляв людей на будівництво житла для переселенців у різних областях держави. А з серпня по грудень 1987 безпосередньо був у зоні відчуження.

— Я був офіцером запасу. Мене викликали у військкомат, вручили повістку, і я відбув у військову частину на ліквідацію наслідків аварії на ЧАЕС. Був із серпня по грудень 1987 року. Наш дорожньо-містобудівний полк виконував роботи у зоні забруднення, найбільше — безпосередньо на промисловому майданчику АЕС, тобто біля четвертого енергоблока.

— Скільки років вам тоді було? Страшно було їхати?

— Мені було 32. Мав сім'ю, дитину. Але страху не було зовсім. Я знав, що як офіцер (був тоді капітаном) приймав присягу і повинен виконувати свій обов'язок перед державою. І було відчуття цікавості. Що таке зона забруднення? Це просто територія, відгороджена від іншої. Приїжджаєш на КПП — сонечко світить, переїжджаєш КПП — так само сонечко світить. Але коли приїжджаєш туди, відчуваєш присмак металу на зубах. І де б не був у зоні, він весь час супроводжує. У наступні роки, коли ми приїжджали туди, вже цього присмаку металу не було.

— Що саме ви робили у зоні?

— Різні роботи були. Наприклад, знімали радіоактивно забруднений ґрунт на очисних спорудах біля АЕС. Тоді ж один блок вибухнув, а роботу решти трьох треба було забезпечити. А для цього необхідно було, щоб

Віктор Ольховик

вже старший (йому було десь за 40 років), у мене діти є. То я вже поріжу, щоб ніхто сюди більше не ліз». Змушувати до роботи нікого не доводилося. До речі, опромінення людина отримувала не тільки через перебування у зоні, а й користуючись забрудненою радіонуклідами технікою.

— Як люди реагували, дізнаючись про дозу опромінення?

— По-різному. Були такі навіть з вищого командування, вищого офіцерського складу, що боялися заїжджати в зону. Це було зразу помітно по них. Може, вони зараз рвуть на собі сорочку, розказують, які вони радіонукліди ліквідували

і там, де було поле — величезний ліс. А тоді там інженерний полк з технікою стояв, були приміщення ремонтних майстерень, гуртожитків, клубу, їдальні. Тобто місце саме є і де-не-де зберігся асфальт, але на ньому мох виріс. І з усіх сторін стоїть ліс.

— Чи відчуваєте нині підтримку держави?

— Як можна відчутти підтримку, якщо фінансується 6% від потреб ліквідаторів? Пенсійна реформа — вона стосується всіх, окрім ліквідаторів аварії на ЧАЕС.

Ми зробили в той час свою справу. Коли туди йшли, ніхто не думав ні про які пільги. Просто робили свою роботу. Так само люди йдуть на війну і про пільги не думають.

Може, хтось і думає. Але здебільшого це патріоти, які готові покласти себе, щоб краще жилося комусь іншому. Але вже багато хто з них розуміє, що держава тебе забуває. Тебе використали, ти зробив свою роботу — і до побачення: далі — це твої проблеми.

І всі ліквідатори, афганці, всі люди, які брали участь у військових конфліктах, вони відчувають пізніше, як про них забуває держава.

— Шкодуєте, що там побували?

— Я так виконаний бачи камі

працювала інфраструктура.

Дорогу біля четвертого енергоблока разів зо п'ять переробляли: то знімали її, то знову стелили, щоб зменшити радіоактивне забруднення. Працювали на буферній зоні. Оці металоконструкції, які стягнули з блока і скинули, були дуже важкі, і їх треба було утилізувати, в могильники завезти. Для цього треба було їх різати.

Проводили дезактивацію будівель: мили їх, мили, врешті доводилося руйнувати, бо миття нічого не давало, і вивозити на могильники закопувати.

У районі Поліське (воно тоді було за територією зони відчуження, а нині — в зоні обов'язкового відселення) був такий рівень радіації, що ми вивозили землю, перестеляли дахи на будівлях, але це нічого не давало.

— **Працювали у захисному одязі?**

— Захисний — це звичайний одяг, форма військова. Від радіації не захищає. Але ми надягали «пелюстки» — це пов'язки зі спеціальним просоченням на-ніс, щоб радіоактивний пил менше потрапляв з повітря. Люди розуміли, на що йдуть.

Був у нас один газорізальник. Якось різав він балку, яку витягнули з пошкодженого енергоблока. Вона — важка, металева. Йому поміряли рівень радіації, а він — понад 20 рентген за годину. Коли дізналися, що він вже чотири години ріже це обладнання, його хотіли спровадити і натомість когось іншого направити на роботу. Але він відмовився. Сказав: «Я

чи, які вони великі ліквідатори. Але я вважаю, що найбільша робота лягла на звичайних військовиків. Відпочивали в машинах, спали по 2-3 години на добу.

— **По всій зоні їздили?**

— Військові частини було виведено із зони. А на виконання робіт їздили у зону. Було, шоправда, таке, що один зі взводів стояв у селі Стечанка у зоні. Пробыли там люди два тижні.

У нас був вислів — «згоріли». Так казали про тих, хто отримав максимальну дозу опромінення. З нею перебування у зоні заборонялося. І людину треба було вивезти. Але я зустрічав там знайомих з Рівного, які працювали кухарями. І не виїжджали із зони місяцями. Зелені були від радіації.

— **Що найбільше вразило у зоні?**

— Якось треба було наших військовиків, які отримали найвищу дозу опромінення у Стечанці, евакуювати. Коли ми їх вивозили, їхали вночі через одне з відселених сіл. Зазвичай село — це площа в центрі села, де є магазин, церква, сільрада, будинок культури і у вікнах будинків вогники світіться. А тут — вогнів нема, а на площі — дуже багато сов. Вони наловили зайців, розривають і їдять цих зайців. Трапеза така їхня була нічна. І ці розірвані зайці, кров червона, сови, людей нема. Моторошно!

Потім вразило, коли виїжджав теж з особовим складом. Ми приїхали на КПП, і там треба обов'язково пройти дозиметричний контроль. Підійшли до «японця» (ми ще цю японську апаратуру зрадником називали,

бо вона починає пищати, дзвеніти, коли біля неї людина з високою дозою опромінення), і от з тих 30 осіб, яких привезли, жоден не пройшов дозиметричного контролю. Тобто апарат дзвенить і дзвенить. З високим рівнем радіації із зони не випускали. Роздзягаємо людей, а це нічого не дає. Апаратура продовжує дзвеніти.

Врешті, вирішили йти на порушення, бо люди стомлені. Я зміг переконати пропустити нас у полк. Пояснив, що там баня, люди зможуть помитися, змити забруднення, відпочити.

До речі, у мене навіть є фото із зони, де дозиметристи зафіксували рівень радіації 500 рентген за годину. У таких місцях ставили знак, щоб туди люди не підходили. Підпільно провезеним фотоапаратом відзняли це фото. Адже фотоафатувати у зоні не дозволяли: державна таємниця. Щоб зробити фото, треба було окремі дозволи брати, пояснювати, де це буде опубліковано. Адже рівні радіації тримали у таємниці.

— **Чому досі їздите у зону відчуження?**

— Ми, ліквідатори, збираємося і, починаючи з 2004 року, щорічно їзимо туди. Що там забули? Тягне просто побачити, що було зроблено твоїми руками, твоєю силою, твоїм здоров'ям, яке ти поклав. Цікаво, чи є результати, чи немає.

Одного разу ми заїхали туди, де стояв наш полк, а там нині нема нічого. Одна тільки стела залізобетонна стоїть, яка була на КПП,

Люди по-різному реагують на зону. Водії деякі, які їздили з нами, як бачили рівні радіації нині, то з автобуса більше не виходили. Тобто досі там є місця, де «світить». Коли збудували оцю нову споруду над четвертим енергоблоком, рівні радіації зменшилися в рази. Тобто результат є.

Дехто каже, що не треба було гасити пожежу на четвертому енергоблоці, все б погасло саме, не треба було цих жертв, саркофагів будувати. Це говорять люди, які не бачили цього, не розуміють, яка катастрофа могла бути і яка сталася.

До речі, зараз я, як ніхто, розумію переселенців з Криму, Луганщини, Донеччини. Вже тоді після аварії на ЧАЕС люди стикнулися з нерозумінням проблем переселенців. Але тоді держава хоч квартири надавала, роботу, гроші. А зараз немає такого. І зараз бути переселенцем важче, ніж тоді.

— **Чи відчуваєте наслідки перебування у зоні відчуження?**

— Проблеми зі здоров'ям почалися відразу. Але тоді все робили, щоб не пов'язувати це з високим опроміненням. Називали дистонією, захворюванням шлунка, ще чимось. А вже потім пов'язали це з високою дозою опромінення. Доводилося лікуватися довго. І досі лікуюся. Здорових ліквідаторів немає. Це все — хворі люди. І мають повний набір хвороб постчорнобильських. Дуже багато з них померло. В Україні залишилося близько 100 тисяч ліквідаторів, а було 650 тисяч.

— Я так вихований батьками, щоб ні про що не шкодувати. Батько — фронтовик, мама пройшла війну, окупацію. Я вихований так, щоб чесно робити свою роботу.

А війна не закінчилася доти, доки живий хоча б один солдат. І доки останній ліквідатор не заплочить назавжди очі, проблема наслідків аварії на ЧАЕС існуватиме. Хоча нам казали, що проблема вирішиться сама собою, бо через 25-30 років після аварії ліквідаторів не залишиться. Вони вимруть.

Державі треба згадати цих людей. Не словами. А надати пенсію, яку заслуговують, дати можливість якісно лікуватися, харчуватися тощо. Так, на харчування чорнобильцю-ліквідатору дає держава 406 гривень на місяць. Колись це були гроші. Нині — мізер. А йому треба специфічне харчування. Про лікування взагалі мовчу.

Навіть якщо пенсія 4 тисячі гривень у ліквідатора, то як за них онкохворий може вилікуватися? Законом передбачено санаторно-курортне лікування для ліквідаторів. Але нині для цього треба укласти спільний договір: людина, оздоровчий заклад і держава. Держава дає 6 тисяч, а путівка коштує 9 тисяч, і ти маєш доплатити. Бо інакше оздоровлення не отримаєш. То дайте краще мені тих 6 тисяч і я за них поїду в Туреччину на тиждень підлікуюся.

Тож нині мета моя — ліквідаторам допомогти, щоб вони ще пожили, і зробити все можливе, щоб більше такого, як на ЧАЕС, не повторилося.

Мирослава ОПАНАСИК, Рого Трек.